

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

પ્રતાપ સિંહ

વિ.

પ્રીતમ સિંહ તથા અન્ય

તારીખ: 19 ઓગસ્ટ, 1969

[ન્યાયમૂર્તિઓ: જે.સી. શાહ (કાર્યકારી મુખ્ય ન્યાયાધીશ), વી. રમાસ્વામી, એ.એન. ગ્રોવર]

અર્બિટ્રેશન અધિનિયમ, 1940 – કલમ 31(4) – વ્યાપ (Scope).

અપીલન્ટ અને પ્રતિવાદી મધ્યપ્રદેશના પિપલિયા, બોમ્બે અને નાગપુર જેવા ત્રણ અલગ સ્થળોએ ત્રણ વ્યવસાય ચલાવતા હતા. ભાગીદારીના વ્યવસાય સંબંધિત કેટલાક વિવાદો આર્બિટ્રેટર સમક્ષ મોકલવામાં આવ્યા. ચાર મહિના અંદર રેફરન્સ પૂર્ણ ન કરી શકતાં, આર્બિટ્રેટરે સમયવૃદ્ધિ માટે દિલ્લી સ્થિત સબઓર્ડિનેટ જજ સમક્ષ અરજી કરી. તેમના અધિકારક્ષેત્ર અંગે ઉઠાવવામાં આવેલા આક્ષેપને નામંજૂર કરીને, સબઓર્ડિનેટ જજે એવોર્ડ આપવા માટે સમયવૃદ્ધિ મંજૂર કરી.

આ આદેશ સામે રિવિઝન અરજી દિલ્લી હાઈકોર્ટમાં બાકી હતી ત્યારે, પ્રતિવાદીએ મધ્યપ્રદેશમાં એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજની કોર્ટમાં કેટલાક રાહતો માટે સૂટ દાખલ કર્યો. તે દરમિયાન અપીલન્ટે અબિટ્રેશન અધિનિયમની કલમ 34 હેઠળ સૂટને સ્થગિત (stay) કરવા અરજી કરી. એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજે મિલકતો પર રિસીવર નિમણૂક કરી. અપીલમાં મધ્યપ્રદેશ હાઈકોર્ટે ઠરાવ્યું કે દિલ્લી હાઈકોર્ટમાં ચાલી રહેલી કાર્યવાહી ધ્યાનમાં લેતાં અને દિલ્લી સ્થિત સબઓર્ડિનેટ જજના અધિકારક્ષેત્રનો પ્રશ્ન નક્કી કર્યા વગર, રિસીવર નિમણૂક માટેની અરજી જાળવી રાખી શકાય નહીં.

આ અદાલતમાં અપીલમાં દલીલ કરવામાં આવી કે વિવાદિત સંપત્તિ અથવા આબિટ્રેટર સમક્ષ ચાલી રહેલી કાર્યવાહી સંબંધિત બાબતોમાં કોઈપણ કોર્ટ રિસીવર નિમણૂક કરી શકે છે. તેમજ સિવિલ કોર્ટની રિસીવર નિયુક્તિ કરવાની સત્તા અસ્તિત્વમાં છે અને તેથી આ અરજી સાંભળવા યોગ્ય કોર્ટ દિલ્લીનો સબઓર્ડિનેટ જજ હતો, મધ્યપ્રદેશનો એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ નહીં.

અપીલ ફગાવી દેતાં,

નિર્ણય(HELD):

સામાન્ય રીતે, આબિટ્રેટર સમક્ષ રહેલા વિવાદના વિષયમાં તાત્કાલિક રાહત (interim relief) મેળવવા માટે પક્ષકારોએ તે જ કોર્ટનો આશરો લેવો જોઈએ, જ્યાં આબિટ્રેટરે એવોર્ડ આપવા માટે સમયવૃદ્ધિ માટે અરજી કરી હોય. પરંતુ અહીં દિલ્લી સ્થિત સબઓર્ડિનેટ જજને સમયવૃદ્ધિ અંગે અરજી સાંભળવાનો અધિકાર છે કે નહીં તે મુદ્દો વિવાદાસ્પદ હતો; તેથી સિવિલ કોર્ટને જે કોર્ટ સમક્ષ સૂટ બાકી હોય તે કોર્ટને સૂટના વિષયરૂપ મિલકતના સંરક્ષણ માટે યોગ્ય આદેશો કરવાની સત્તા હોય છે. [780 C-D]

અતે, મધ્યપ્રદેશની સિવિલ કોર્ટને આ બાબતમાં સત્તા હતી કે દિલ્લી કોર્ટને અબિટ્રેશન અધિનિયમની કલમ 31(4) હેઠળ અરજી સાંભળવાની અધિકારક્ષેત્ર

બાબતનો પ્રશ્ન અંતિમ રીતે નક્કી થાય ત્યાં સુધી તે મિલ્કત માટે રિસીવર નીમણૂક કરી શકે. ત્યારબાદ જો દિલ્લી હાઈકોર્ટ નક્કી કરે કે અરજી સાંભળવાનો અધિકાર દિલ્લી કોર્ટને છે, તો કાયદાની જોગવાઈઓનું પાલન કરવા માટે નિયુક્ત કરાયેલ રિસીવર દિલ્લીની કોર્ટના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળ રાખી શકાય. [780 E]

સીવીલ અપીલ અધિકારક્ષેત્ર: નાગરિક અપીલ ક્રમાંક 2321/1968

વિશેષ અનુમતિથી દાખલ અપીલ — મધ્યપ્રદેશ હાઈકોર્ટ, ઇન્દોર બેંચના 1 નવેમ્બર, 1968 ના ચુકાદા અને આદેશ સામે, સિવિલ મિસેલેનિયસ અપીલ નં. 111/1967 માંથી.

અપીલન્ટ તરફથી: સી.કે. દક્તરી અને બી. દત્તા
પ્રતિવાદી નં. 1 તરફથી: પી.સી. ખન્ના

ન્યાયાલયનો ચુકાદો નીચે મુજબ આપવામાં આવ્યો:

જે.સી. શાહ, કાર્યકારી મુખ્ય ન્યાયાધીશ: પ્રતાપ સિંહ, પ્રીતમ સિંહ અને દીવાન સિંહ ત્રણ ભાઈઓ છે. પ્રતાપ સિંહ અને પ્રીતમ સિંહ ભાગીદારીમાં ત્રણ સ્થળોએ વ્યવસાય કરતા હતા— (1) મધ્યપ્રદેશના પિપલિયા ખાતે “દ જોરા સ્ટેટ પેન્સિલ વર્ક્સ” નામે; (2) બોમ્બેમાં “પરતાપ બ્રધર્સ” નામે; અને (3) નાગપુરમાં “નાઈસ ટાઈલ્સ એન્ડ માર્બલ, નાગપુર” નામે. 18 ડિસેમ્બર, 1965 ના કરાર મુજબ, પ્રતાપ સિંહ અને પ્રીતમ સિંહ વચ્ચે ભાગીદારીના વ્યવસાય સંબંધિત વિવાદો તેમના ભાઈ દીવાન સિંહને આર્બિટ્રેશન માટે સોંપવામાં આવ્યા. આર્બિટ્રેટરે કાર્યવાહી શરૂ કરી, પરંતુ ચાર મહિનામાં તે પૂર્ણ કરી શક્યા નહીં. ત્યારબાદ દીવાન સિંહે અર્બિટ્રેશન

અધિનિયમની કલમ 28 હેઠળ સમયવૃદ્ધિ માટે દિલ્હી સ્થિત સબઓર્ડિનેટ જજ સમક્ષ અરજી કરી. પ્રીતમ સિંહે દિલ્હી સ્થિત સબઓર્ડિનેટ જજને આ અરજી સાંભળવાનો અધિકાર નથી તેવી આક્ષેપ કર્યો. પરંતુ સબઓર્ડિનેટ જજે તે આક્ષેપ નામંજૂર કરીને એવોર્ડ આપવા માટે સમયવૃદ્ધિ મંજૂર કરી. આ આદેશ સામે રિવિઝન અરજી દિલ્હી હાઈકોર્ટ સમક્ષ બાકી છે.

આ દરમિયાન પ્રીતમ સિંહે મંડસૌર સ્થિત એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજની કોર્ટમાં પ્રતાપ સિંહ અને પ્રીતપાલ સિંહ (પ્રીતમ સિંહના ભાઈ-સાસરા) સામે સૂટ દાખલ કર્યો, જેમાં “જોરા સ્લેટ પેન્સિલ વર્ક્સ” સંબંધિત લેવડદેવડના હિસાબ માટે ડિકી તથા રિસીવર નીમણૂક કરવાની માંગ કરવામાં આવી. બાદમાં પ્લેઈન્ટમાં સુધારો કરીને ભાગીદારીના વિઘટન (dissolution) માટેનો દાવો પણ ઉમેરવામાં આવ્યો. પ્રતાપ સિંહે અબિટ્રેશન અધિનિયમ, 1940 ની કલમ 34 હેઠળ સૂટને સ્થગિત (stay) કરવા અરજી કરી, અને તે મંજૂર કરવામાં આવી. છતાં, એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજે પિપલિયા ખાતે આવેલી “જોરા સ્લેટ પેન્સિલ વર્ક્સ”ની મિલકતો માટે રિસીવર નીમણૂક કરવાનો આદેશ કર્યો. આ આદેશ વિરુદ્ધ મધ્યપ્રદેશ હાઈકોર્ટમાં અપીલ કરવામાં આવી. હાઈકોર્ટે માન્યું કે રિસીવર નીમણૂક કરવા માટે યોગ્ય આધાર (prima facie case) હતો. વધુમાં, દિલ્હી હાઈકોર્ટમાં ચાલી રહેલી કાર્યવાહી ધ્યાનમાં લેતાં, અને દિલ્હી સ્થિત સબઓર્ડિનેટ જજના અધિકારક્ષેત્ર અંગેનો પ્રશ્ન નક્કી કર્યા વગર પણ, રિસીવર નીમણૂક માટેની અરજી જાળવી રાખી શકાય તેવી હતી. આ આદેશ વિરુદ્ધ વિશેષ અનુમતિથી હાલની અપીલ દાખલ કરવામાં આવી છે.

આ અપીલમાં મુખ્ય પ્રશ્ન એ છે કે મંડસૌર સ્થિત એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજને સૂટ સાંભળવાનો અને રિસીવર નીમણૂક કરવાનો અધિકારક્ષેત્ર હતો કે નહીં. સંબંધિત કાયદાકીય જોગવાઈઓ પર પ્રથમ નજર કરીએ.

અભિત્રેશન અધિનિયમની અનુસૂચિ-1 ની કલમ 3 મુજબ, આભિત્રેટરએ રેફરન્સ મળ્યા પછી ચાર મહિનાની અંદર એવોર્ડ આપવો આવશ્યક છે. કલમ 28 મુજબ, કોર્ટ જરૂરી માને તો—એવોર્ડ આપવા માટેનો સમય પૂર્ણ થયો હોય કે ન થયો હોય અને એવોર્ડ આપવામાં આવ્યો હોય કે ન હોય—સમયવૃદ્ધિ આપી શકે છે. કલમ 2(c) મુજબ “કોર્ટ”નો અર્થ એવો સિવિલ કોર્ટ થાય છે, જેને તે મુદ્દા અંગે અધિકાર હોય જે રેફરન્સનો વિષય છે, જેમ કે તે મુદ્દો સૂટનો વિષય હોત તો.

અભિત્રેશન અધિનિયમની કલમ 31 માં જોગવાઈ છે:

- (1) ---
- (2) ---
- (3) આભિત્રેશનની કાર્યવાહી સંબંધિત તમામ અરજીઓ આવી કાર્યવાહીમાંથી ઉત્પન્ન થતી તમામ અરજીઓ તે જ કોર્ટમાં કરવી પડશે જ્યાં એવોર્ડ દાખલ થયો હોય અથવા દાખલ થવાનો હોય, અને અન્ય કોઈ કોર્ટમાં નહીં.
- (4) આ અધિનિયમ અથવા તે સમયના અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈ કાયદામાં કંઈ પણ વિરુદ્ધ હોવા છતાં, જો કોઈ રેફરન્સ સંબંધિત અરજી આ અધિનિયમ હેઠળ યોગ્ય અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતી કોર્ટમાં કરવામાં આવી હોય, તો તે જ કોર્ટને તે રેફરન્સ તથા તેમાંથી ઉત્પન્ન થતી આભિત્રેશન કાર્યવાહી સંબંધિત તમામ અનુગામી અરજીઓ પર એકમાત્ર અધિકારક્ષેત્ર રહેશે, અને એવી તમામ અરજીઓ તે જ કોર્ટમાં કરવામાં આવશે, અન્ય કોઈ કોર્ટમાં નહીં.

કલમ 34: આ કલમ સૂટને સ્થગિત (stay) કરવા અંગે છે. સંબંધિત હદ સુધી તેમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે:

“જો આબિટ્રેશન કરારનો કોઈ પક્ષ અન્ય પક્ષ વિરુદ્ધ કોઈ મુદ્દા બાબતે, જે આબિટ્રેશન માટે સંમતિ થયેલો છે, કાનૂની કાર્યવાહી શરૂ કરે, તો આવી કાર્યવાહીનો સામનો કરનાર પક્ષ લેખિત જવાબ દાખલ કરતા પહેલાં અથવા કાર્યવાહી આગળ વધારતા પહેલાં, તે કોર્ટ સમક્ષ અરજી કરી શકે છે જ્યાં કાર્યવાહી બાકી છે, કે કાર્યવાહી સ્થગિત કરવામાં આવે. અને જો કોર્ટ સંતોષ પામે કે વિવાદ આબિટ્રેશન કરાર મુજબ રેફર કરવા માટે કોઈ પૂરતું કારણ નથી કે અરજી કરનાર પક્ષ શરૂઆતથી અને હજુ પણ આબિટ્રેશન માટે જરૂરી તમામ પગલાં લેવા તૈયાર અને ઈચ્છુક છે, તો કોર્ટ કાર્યવાહી સ્થગિત કરવાનો આદેશ આપી શકે છે.”

મંડસૌર સ્થિત એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ સમક્ષ બાકી સૂટને સ્થગિત કરવા માટે પ્રતાપ સિંહ દ્વારા અરજી કરવામાં આવી હતી અને તે મંજૂર કરવામાં આવી. પરંતુ તેનાથી સૂટના વિષયરૂપ મિલ્કતના સંરક્ષણ માટે યોગ્ય આદેશો કરવાની કોર્ટની સત્તા દૂર થતી નથી. કલમ 34 હેઠળ સૂટને સ્થગિત કરવાના આદેશ હોવા છતાં, રિસીવર નીમણૂક માટે અરજી મંજૂર કરી શકાય છે. તેમ છતાં, દલીલ કરવામાં આવી કે કલમ 2(c) મુજબ વ્યાખ્યાયિત “કોર્ટ” અને કલમ 41 તથા અનુસૂચિ સાથે વાંચતા અબિટ્રેશન અધિનિયમ હેઠળ આબિટ્રેટર સમક્ષ ચાલી રહેલી કાર્યવાહી અથવા વિવાદિત અન્ય મિલ્કતો અંગે રિસીવર નીમણૂક કરવાની સત્તા આપવામાં આવી છે, અને તે પરિસ્થિતિમાં સૂટમાં સિવિલ કોર્ટની રિસીવર નીમણૂક કરવાની સત્તા બાકાત થાય છે — એવી દલીલ કરવામાં આવી. આ આધારે એવું રજૂ થયું કે રિસીવર નીમણૂક માટે અરજી સાંભળવા માટે યોગ્ય એકમાત્ર કોર્ટ દિલ્હી સ્થિત સબઓર્ડિનેટ જજની કોર્ટ હતી, મંડસૌર સ્થિત એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજની કોર્ટ નહીં. ખરું છે કે એવોર્ડ આપવા માટે સમયવૃદ્ધિ માટેની અરજી દિલ્હી સ્થિત સબઓર્ડિનેટ જજની કોર્ટમાં કરવામાં આવી હતી અને સામાન્ય રીતે પક્ષકારોએ આબિટ્રેટર સમક્ષ વિવાદના વિષય સંબંધિત તાત્કાલિક રાહત માટે તે જ કોર્ટનો આશરો લેવો જોઈએ. પરંતુ જ્યાં સુધી દિલ્હી સ્થિત સબઓર્ડિનેટ જજને તે અરજી સાંભળવાનો અધિકાર છે કે નહીં તે મુદ્દો વિવાદાસ્પદ હતો, ત્યાં સુધી સૂટ સાંભળતી સિવિલ કોર્ટને સૂટના વિષયરૂપ મિલ્કતના સંરક્ષણ માટે યોગ્ય આદેશો કરવાની સત્તા હતી.

અતે, અમારો અભિપ્રાય છે કે મંડસૌર સ્થિત સિવિલ કોર્ટને તે મિલ્કત માટે રિસીવર નીમણૂક કરવાની સત્તા હતી, જ્યાં સુધી અભિદ્રેશન અધિનિયમની કલમ ૩૧(૪) હેઠળ દિલ્હી કોર્ટને અરજી સાંભળવાનો અધિકાર છે કે નહીં તે પ્રશ્ન અંતિમ રીતે નક્કી ન થાય. ત્યારબાદ જો દિલ્હી હાઈકોર્ટ નક્કી કરે કે દિલ્હી કોર્ટને આ અરજી સાંભળવાનો અધિકાર છે, તો કાયદાની જોગવાઈઓનું પાલન કરવા માટે નિયુક્ત કરાયેલ રિસીવર દિલ્હીની કોર્ટના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળ રાખી શકાય.

આ દલીલ પણ કરવામાં આવી કે મંડસૌર ખાતે દાખલ કરાયેલ સૂટ માત્ર મધ્યપ્રદેશ રાજ્યના પિપલિયા સ્થિત ભાગીદારીના મિલ્કતો સંબંધિત છે અને બોમ્બે તથા નાગપુરની મિલ્કતો સાથે સંબંધિત નથી; તેમજ રિસીવર નીમણૂકનો આદેશ મેળવીને પ્રીતમ સિંહે બોમ્બે અને નાગપુરની મિલ્કતો પર પોતાનો કબજો જાળવી રાખ્યો છે, જેના કારણે પ્રતાપ સિંહને વંચિત રાખવામાં આવ્યો છે. પરંતુ આ તબક્કે અમે નક્કી કરી શકતા નથી કે સૂટ પિપલિયા સ્થિત ભાગીદારીની મિલ્કતો સુધી મર્યાદિત રીતે જ જાળવી શકાય છે કે નહીં. આભિદ્રેશન પ્રક્રિયા નિર્વિવાદ રીતે ભાગીદારીની તમામ મિલ્કતો સાથે સંબંધિત છે. જો પ્રતાપ સિંહના કહેવા મુજબ પ્રીતમ સિંહે બોમ્બે અને નાગપુરની ભાગીદારીની મિલ્કતો પર પોતાનો કબજો રાખ્યો હોય અને પ્રતાપ સિંહને વંચિત રાખ્યો હોય, તો સમાનતા અને ન્યાયના હિતમાં રિસીવર નીમણૂક કરવી યોગ્ય ગણાય તે હેતુ માટે યોગ્ય કાર્યવાહી હાથ ધરવી અને મિલ્કતો માટે રિસીવર નીમણૂક કરવા યોગ્ય કોર્ટ સમક્ષ અરજી કરવી.

આ અપીલ નિષ્ફળ જાય છે અને ફગાવી દેવામાં આવે છે. ખર્ચ બાબતે કોઈ આદેશ આપવામાં આવતો નથી.

અપીલ ફગાવાઈ.

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે

નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.